

STEFAN WIECZOROWSKI

Paramfistomatoza bydła. I. Ekstensywność inwazji na terenie woj. białostockiego według danych opracowanych przez ZHW w Białymstoku

Zakład Higieny Weterynaryjnej w Białymstoku
Kierownik: dr M. WILCZYŃSKI

Pracownia Parazytologii ZHW w Białymstoku, przeprowadzając badania kału bydła w kierunku motylicy, gromadziła dane dotyczące częstości występowania jaj *Paramphistomum cervi*. Badania kału przeprowadzano na płytkach Petri metodą dekantacji.

Zebrany materiał informacyjny obejmuje okres 10 lat, od 1960—1969 i opiera się na badaniach przeprowadzonych na 94 144 próbach kału bydła z terenu województwa białostockiego. Większość prób pochodziła z gospodarstw indywidualnych. Próby z gospodarstw państwowych i spółdzielczych stanowiły nieznaczoną część badanego materiału. Badaniami objęto wszystkie powiaty województwa w liczbie 19, a badania przeprowadzano głównie w okresie jesienno-zimowym oraz wiosną (od października do końca maja). Ekstensywność inwazji obliczano w procentach ogólnej ilości sztuk badanych.

Wyniki przedstawione są w tab. 1, w której, celem umożliwienia porównań, zamieszczono również dane ekstensywności motylicy wątrobowej. Dane stanowią przeciętne roczne dla terenu całego województwa i nie odzwierciedlają dość znacznych różnic występujących między poszczególnymi powiatami, uwarunkowanych specyfiką ich terenów (charakter gleb, warunki hydrograficzne, poziom zagospodarowania użytków zielonych i pastwisk, mikroklimat itp.). Różnice te w pewnym stopniu ilustruje tab. 2, w której wykazano wahania ekstensywności *Paramphistomum cervi* w tymże okresie lat 10-ciu w 4 powiatach o najwyższej i w 4 o najniższej ekstensywności.

Tab. 1. Ekstensywność inwazji motylicy wątrobowej i *Paramphistomum cervi* u bydła woj. białostockiego w latach 1960—1969 na podstawie wyników badań koprolologicznych.

Rok	Ilość zbadanych sztuk bydła	Motyllica wątrobowe %	Paramphistomum cervi %
1960	1 815	19,3	6,9
1961	9 196	9,3	3,9
1962	11 950	12,3	3,2
1963	12 954	17,4	3,6
1964	18 705	12,5	4,9
1965	9 345	6,4	8,0
1966	10 358	11,0	6,5
1967	7 464	17,5	10,6
1968	6 314	19,1	11,3
1969	6 043	15,6	15,0
Razem	94 144		

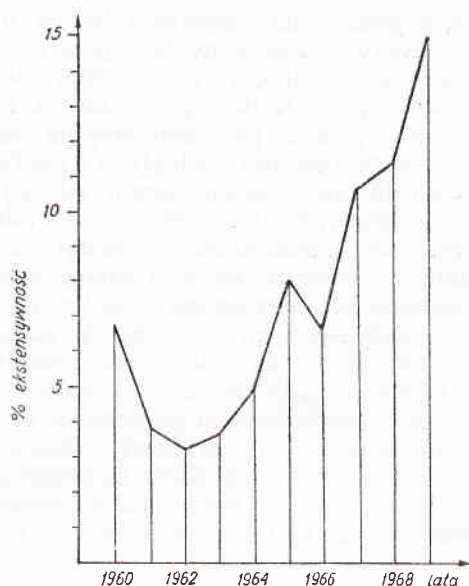
Tab. 2. Ekstensywność inwazji *Paramphistomum cervi* u bydła woj. białostockiego w powiatach o najwyższym (4 pierwsze) i najniższym (4 ostatnie) nasileniu inwazji. Puste rubryki oznaczają brak danych w określonych latach.

Powiat	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
	Ekstensywność <i>Paramphistomum cervi</i> , w %									
Mońki			9,0	8,4	10,6	11,5	15,6	16,2	13,9	17,3
Hajnówka		5,4	5,3	6,3	6,4	18,5	22,4			
Łapy	16,0	4,8	4,5	2,4	4,3	4,6	10,1	9,6	13,7	26,0
Kolno		2,9	2,3	2,1	3,0	10,6	0,3		21,9	32,2
Gołdap	0,0	0,0	3,5	0,8	2,9	3,1	0,9	3,8	0,3	1,0
Olecko	0,0	0,0	0,0	2,6	3,2	2,9				
Dąbrowa	1,9	6,9	3,4	5,1	5,0	1,6	3,8	8,5	9,3	
Sejny			1,4	0,6	3,3	1,6	6,8			

Rzut oka na tab. 1 i ryc. 1 pozwala zauważyć, że ekstensywność inwazji *Paramphistomum cervi*, utrzymująca się mniej więcej na równym poziomie w pierwszych 4 latach, zaczyna powoli rosnąć poczynając od 1964 r. Po pewnym osłabieniu ekstensywności dostrzegalnym w 1966 r., wzrost ten w latach następnych staje się coraz bardziej wyraźny. Dane z 1969 r. (15%) wykazują w przybliżeniu 2—4-krotne zwiększenie ekstensywności w porównaniu z latami 1960—1966.

Podobna, zwykła tendencja ekstensywności, lecz ostrzej zaznaczona, da się odczytać z tab. 2, z rubryk powiatów szczególnie silnie zakażonych (są to powiaty w których warunki glebowe, hydrograficzne, a także niski na ogół poziom zagospodarowania pastwisk sprzyjają rozwojowi pasożyta). Tutaj też wzrost ekstensywności staje się widoczny poczynając od 1964 r. jednocześnie odsetek sztuk zakażonych jest wyższy od przeciętnego obliczonego dla województwa. W 1969 r. ekstensywność dla powiatu kolneńskiego przekracza 10-krotnie poziom zarejestrowanych dla tego powiatu w 1961 r.

W toku badań zaobserwowano, iż paramfistomatoza znacznie rzadziej występuje u bydła państwowych i spółdzielczych gospodarstw rolnych co niewątpliwie wiąże się z lepszym stanem zagospodarowania pastwisk w tych gospodarstwach. Widać to zresztą z tab. 2 na przykładzie powiatów Gołdap i Olecko. W powiatach tych ilość gospodarstw państwowych jest szczególnie duża i z tych terenów otrzymano do badań stosunkowo znaczne ilości materiału pochodzącego z hodowli państwowych.

Ryc. 1. Krzywa ekstensywności inwazji *Paramphistomum cervi* u bydła woj. białostockiego w latach 1960–1969.

Z tabeli wynika, iż w latach 1960–1961 w powiatach tych nie stwierdzano paramfistomatozy w ogóle. Pojawiła się dopiero w latach

1962–1963 u niewielkiego stosunkowo odsetka bydła i utrzymuje się nadal na tym samym, dość niskim poziomie.

Na podstawie przedstawionych wyników badań koprolologicznych można dojść do wniosku, że odsetek bydła zakażonego *Paramphistomum cervi* stopniowo wzrasta. Wraz ze wzrostem ekstensywności rośnie również intensywność inwazji, co dało się zaobserwować w trakcie przeprowadzania badań. Stan ten odbija się niekorzystnie na hodowli bydła, bowiem nawet łagodny przebieg inwazji nie pozostaje bez wpływu na stan zdrowotny zwierząt i ich produktywność. Zakażenie pastwisk jajami pasożyta wzrasta, a tym samym wzrasta potencjał zagrożenia. Jeśli dotychczasowa sytuacja epizootyczna paramfistomatozy może nie budzić poważniejszych obaw, to wobec istniejącego zagrożenia należy się liczyć z możliwością eksplozji inwazji z chwilą gdy biotopy osiągną krytyczny poziom nasycenia cerkariami pasożyta. Może to mieć poważne skutki gospodarcze zwłaszcza w pewnych rejonach kraju i to głównie w stosunku do młodego bydła, szczególnie na inwazję wrażliwego.

Adres autora: dr Stefan Wieczorowski, Białystok, ul. Zwycięstwa 26.

KAZIMIERZ CHOMCZYŃSKI, MIKOŁAJ CHROL, TADEUSZ TRUSIAK
Bielsk Podlaski

Masowa inwazja meszek w powiecie Bielsk Podlaski

Meszki należą do muchówek krwio pijnych występujących na wszystkich kontynentach, na terenach zasobnych w wody bieżące. W systematyce zoologicznej owadów stanowią one rodzinę meszek (*Simuliidae*), rzędu dwuskrzydłych (*Diptera*). Meszki, które wystąpiły w opisanym przypadku określone zostały przez Katedrę Zoologii Wydziału Zootechnicznego w Lublinie jako *Simulium austeni*.

Warunki klimatyczne Polski rzadko stwarzają możliwość dla ich masowego namnożenia się i rozwoju, bowiem w większości publikacji podkreśla się fakt konieczności dogodnych warunków środowiska (1, 2, 4), a to: szybkiego prądu wody w rzekach i strumieniach gdzie samice składają jaja, oraz gwałtownego wzrostu temperatury otoczenia połączonego najczęściej ze znacznym opadaniem wód w tych rzekach. Te warunki decydują, iż masowe inwazje meszek stanowią największy problem w krajach o klimacie kontynentalnym, mniejszy w klimacie przejściowym, żaden zaś w klimacie tropikalnym (1). Najbardziej znane ogniska występowania meszek to kraje naddunajskie w obrębie Żelaznej Bramy, Niemcy (okolice miasta Neustadt w dolinie rzeki Leine), dorzecze Wołgi w jej środkowym biegu. Inwazje meszek występują tu rokrocznie, a co kilkadziesiąt lat

są szczególnie intensywne, powodując duże straty w pogłowie zwierząt domowych (1, 2, 4, 5). Na terenie Polski stacjonarne ogniska występowania meszek znajdują się w okolicach Międzyrzecza (1, 2, 3, 5), o których pierwsze doniesienia pochodzą z 1893 roku. W okresie międzywojennym przypadki inwazji meszek obserwowano w lasach pszczyńskich, w okolicach Kwidzyna, w powiatach piskim i ełckim, oraz w kilku rejonach województwa zielonogórskiego. Od 1940 roku ogniska inwazji notowano w powiatach: tureckim, łódzkim, łęczyckim, obornickim i hrubieszowskim (5, 7). Ostatnio opisane w Polsce ogniska inwazji miały miejsce w latach 1964 i 1966 w powiecie Starogard Gdański (5).

Chorobotwórczość. Meszki wnikają masowo do nozdrzy, jamy ustnej i tchawicy zwierzęcia. Do nakłucia wybierają mniej owłosione, delikatniejsze części ciała, ssą bez przerwy krew w ciągu 4–5 minut. Wsączona do ran ślina powoduje sączenie krwi i powstawanie guzków, które zlewają się, tworząc twardy obrzęk. Do najbardziej wrażliwych części ciała należą powłoki brzuszne, wymiona i zewnętrzne części narządów płciowych. Ślina meszek zawiera substancję toksyczną; zawieszona rozartych głów tych owadów wstrzyknięta pod-